

Per què acaben com a franc-tiradors els artistes que no s'emmotllen a les pautes dominants?

ROSA QUERALT

Vista general d'una de les sales de l'exposició al Centre d'Art Tecla Sala. En primer terme, *Desconcert* (resina de polièster i pintura, 46 x 222 x 195 cm)

L'actual exposició d'Antoni Marquès en el Centre d'Art Tecla Sala de l'Hospitalet planteja una sèrie de qüestions difícils d'eludir abans d'entrar en matèria d'anàlisi de les obres i del procés de treball de l'artista. Aclarim d'entrada que es tracta d'una mostra brillant, personal, lliure i madura. És estimulante, pel fet de funcionar com a clar model oposat a la situació expositiva regnant. Lúcid i descregut, Marquès defensa l'art en el seu sentit original d'activitat exercida amb absència de transcendència i palpable afirmació d'allò quotidià. Això sí, amb ètica, rigor i compromís.

La subordinació general de l'escena artística nacional als corrents imperants en els centres de poder internacionals no és res més que el reflex de la posició del país en tots els àmbits d'aquest món globalitzat, en el qual impera el triomf mediàtic i el valor de canvi com a virtuts supremes, mentre la consistència reflexiva i formal i el valor d'ús cotitzen a la baixa. Si pensem en termes galerístics, comercials, aquesta dependència fins i tot es pot arribar a entendre en part –tots sabem que els productes de temporada són més fàcilment vendibles–, per bé que un estat de paràlisi de mercat com l'actual sembla que atorgaria un marge més ampli per procedir amb llibertat i més passió que no pas estratègia a l'hora de triar unes propostes que vagin més enllà de territoris coneguts i ens enriqueixin amb panorames més variats. Al cap i la fi, es tracta d'empreses privades. Però quan les programacions depenen d'institucions públiques i el factor econòmic només hi

és present com a necessitat de racionalitzar la despesa, no deixa de resultar incomprensible, per no dir injusta o esnob, l'escassa o nul·la atenció dispensada a unes produccions realment interessants que tenen poques oportunitats de sortir dels tallers, simplement per la manca d'aquell suposat valor afegit de ser obedients als comportaments en voga i haver optat per seguir unes coordenades personals tot creant un univers propi. O bé pel fet d'expressar-se mitjançant uns determinats suports etiquetats d'obsolets per diagnosticar l'esperit del nostre temps, com poden ser avui dia la pintura o l'escultura. I així, sota aquesta submissió, l'element inesperat, sorprenent o de descoberta ens és furat una i altra vegada. Qui, on, com i quan va decidir que l'àmbit de la creació deixava de ser un espai de llibertat, allunyat d'axiomes i dogmes? I no oblidem flagrants contradiccions, com pot ser omplir-se la boca amb la marca Espanya o defensar postures sobiranistes mentre menyspreem olímpicament el producte autòcton que no s'ajusta al dictat de la tendència del moment. Evidentment, ens referim a nivells

de qualitat i d'interès semblants entre l'obra vernacle i la que prové de l'exterior. Es tractaria d'un tema de baixa autoestima respecte al nostre medi? El que és realment complicat és aconseguir una mínima acceptació forana si, com a pas previ, no existeix el convenciment o la creença en les bondats d'un projecte artístic nacional.

Afortunadament, la línia d'exposicions del Centre d'Art Tecla Sala, que fa prevaler el criteri de la màxima pluralitat i amplitud de mires pel que fa a llenguatges, disciplines i generacions, ahora que es dedica a mostrar i recuperar el treball d'artistes amb poca presència o dificultats per accedir a aquells circuits d'exposició i difusió que el crèdit de l'obra mereix, ens ofereix aquest magnífic conjunt d'escultures i dibuixos, un autèntic regal per als espectadors que, feliçment, estan fruit de l'experiència amb un assentiment general després de cinc anys des de l'última aparició pública de Marquès a Catalunya.

Tot i iniciar-se en la pràctica de la pintura, molt aviat s'adonà que se sentia més còmode amb els processos manuals i tècnics inherents a l'escultura, a part d'entreveure el potencial d'un vast territori per explorar a través dels nous materials que la indústria li posava a l'abast. I a partir d'aquest moment la dedicació a la disciplina ha estat permanent i contínua durant més de trenta anys. A més, la dècada dels vuitanta, la del seu debut, va ser prolífica tant en el vessant escultòric com en el pictòric, possiblement en cap altre període ha estat tan nombrosa la nòmina d'artistes en exercici i d'estudiants de les escoles d'art abocats a ambdues formes expressives. Això, i una política cultural encaminada a impulsar el relleu generacional i, consegüentment, el fet de donar preferència a l'art jove va suposar una proliferació de manifestacions d'una magnitud tal que la sortida del taller de l'obra acabada de crear estava garantida. No cal dir que un escenari d'aquestes característiques convidava i encoratjava en massa a l'activitat, originant una producció abundant, encara que sense continuïtat, ja que el clima efervescent i eufòric es desinfla en els noranta i, com sol succeir a causa dels vaivens cíclics, les propostes multidisciplinàries i els suports tecnològics van anar substituint l'objecte tridimensional. Avui, els qui continuen amb la seva pràctica són realment aquells per als qui l'escultura és la veritable i vocacional manera d'expressar reflexivament i materialment la seva forma d'enfrontar-se a un món en canvi perpetu, en què els cicles són cada vegada més curts.

Si volem situar el projecte de Marquès dins d'una família d'escultors, la més pròxima per generació i per postulats podria ser la britànica,

amb els membres de la qual compartiria l'exigència d'alliberament del pes històric, la introducció d'una subjectivitat que barra el pas a una interpretació única, la voluntat d'atorgar estructura als materials, el paper important que juga el factor cromàtic i el recobriment amb pigment dels materials per transformar-ne l'aparença i, a vegades, crear efectes equívocs, per exemple, entre dur i tou —*A ple sol* (2010)— o entre còncav i convex —*Simultaneidad* (2011)—; la tendència cap a l'artificialitat, la recurrència a un enllaç formal o icònic amb certs objectes reals, la contigüïtat d'elements diversos i separats en un tot articulat, el to irònic i desmitificador, el predomini del component visual... No obstant això, en el seu cas no pertoca parlar de mimesi si observem com s'ha desenvolupat la seva trajectòria i constatem que la progressió ha estat deguda a la dinàmica interna del propi procés evolutiu. Primerament va començar a nodrir-se pel que fa a l'aspecte creatiu d'elements de l'entorn, des de taps d'envasos de colors fins a xips electrònics, trossos de joguines o gominoles, per l'atracció que li produïen la forma, el color i les relacions que establien entre ells. Els col·leccionava i amuntegava sobre taules, prestatges, caixes, potenciant connexions diferents segons com els anava canviant de lloc. El procés es podia perllongar durant mesos fins que un dia li reclamaven el rescat per ser transformats amb força fidelitat, excepte l'escala, en obra definitiva. Aquest comportament el portà amb posterioritat a afegir intencionadament formes al·lusives a objectes concrets fins desembocar en configuracions autònomes. Més recentment s'han manifestat de manera inapel·lable per ser incorporats elements provinents del mateix taller, com un tamboret —*Mi experiencia* (2011)— o una escala d'alumini —*Autoretrat nº 2* (2012)—. No s'ha tractat d'un gest gratuït o atzarós, ni com a complements addicionals, ni tampoc funcionen amb aquell to d'indiferència que travessa els *ready-made*; el propi desenvolupament del procés analític és el que ha dut a la convivència dels dos cossos per tal d'aconseguir la síntesi entre la imatge desitjada i l'objecte resultant.

Plecs nº 14.
Agulles de llautó
sobre suro pintat
i xapa d'acer
inoxidable.
10'5 x 33

Metodològicament, aquest procés consta de diverses fases. En abordar la seqüència, el primer pas és construir una maqueta per resoldre l'aspecte formal. A continuació, estudia l'escala adequada per a l'emplaçament de l'obra a l'espai, seguit de l'examen dels problemes tècnics relatius a l'execució. En arribar a l'acabat es quan apareixen més dubtes, i com que és el moment més delicat i compromès, per aquesta raó deixa la decisió per al final, car és davant de la peça real, física, quan pot albirar i definir l'estat definitiu, un criteri clau per a la comunicació amb l'espectador, a qui cal transmetre les sensacions que són constitutives de cada material. Més que no pas utilitzar-ne de molt variats, és millor escollir el que pot procurar l'objectiu desitjat. Pot passar també que una escultura canviï d'aspecte un cop enllestida –o acabi destruïda-, i ha d'estar oberta a la interpretació, a part de la condició que cada una tingui el seu propi discurs. Com que l'autor detesta la repetició, enfrontar-se a noves coordenades l'atrau perquè la dialèctica esdevé més intensa, es desplaça cap a una previsible dimensió analítica i reflexiva, que condueix cap als determinants conceptuals de l'experiència, i així les oscil·lacions entre percepció i sentit són constants. Una percepció que es vol ambigua per ampliar les possibilitats de lectura, si bé paradoxalment durant el procés s'ha buscat el rigor, l'exactitud. Resumint, el resultat final hauria de ser una síntesi perfecta d'idees, motivacions, sensacions..., tot circumscrit a un lèxic precís i, en certa manera, a una activitat constructiva i una relació profunda amb el llenguatge escultòric.

Un altre subjecte essencial té a veure amb el color, sobretot quan el material utilitzat no assoleix per si mateix l'aparença volguda. El color és l'element expressiu que defineix l'obra, tant si manté l'aspecte original com si existeix una intervenció cromàtica. Tal com passa amb la fusta, la pedra o el ferro, que tenen un llenguatge propi, el mateix s'esdevé amb cada color. En esdevenir superfície externa, el color es converteix automàticament en *material*, definint i reforçant el contingut. Marquès considera que per a cada artista abans que res és la seva època i està influït per ella, i que per tant vol tenir també en compte les qualitats i gammes que fins fa poc no existien, especialment els derivats dels avenços tecnològics: luminescents, nacrats, fluorescents, perlats, bicapa... Aportacions que són fruit de la investigació en el camp de la química amb finalitats industrials.

Per concloure, sembla obligat destacar l'actitud compromesa de Marquès amb l'escultura, ara que sembla que el compromís només es pot vehicular a través del missatge polític i social. O com s'ha de qualificar un comportament tenaç i perseverant en

favor de l'evolució i la posada al dia de l'escultura en el si de la comunitat a la qual es pertany i que també modela l'obra com un material més? Com interpretar, si no, les connotacions agressives de moltes de les obres més recents de l'artista? O no són evidents el to bel·licós de *Tentacles carnívors* (2010) o de *Suspiros nº 2* (2012) i les fonts emocionals d'aquestes i altres respostes crítiques, de qüestionament, de la realitat? A aquell crit de Majakovskij, "En temps de conflicte parlar de la primavera i dels ocells és un crim!", d'una banda, i a treballar per uns propòsits i plantejaments sòlids i coherents, amb un potencial excepcional d'innovació i de diversificació material i tècnica, des de la problemàtica d'entendre i assumir què és i què no és modern, de l'altra, els separa una distància abismal.

Rosa Queralt (Barcelona, 1940) és llicenciada en Psicologia per la Universitat de Barcelona (1978) i treballa quasi de forma exclusiva i independent en l'àmbit de l'art contemporani, exercint tasques docents, d'escriptura en catàlegs, publicacions, premsa i revistes especialitzades. Ha comissariat exposicions per a institucions nacionals i europees. També ha realitzat programes de ràdio i televisió en l'àrea de cultura.

Week &
Weekand Sabadell
Agenda cultural setmanal

subscripció
gratuïta a
www.weekand.net